

DE LEIDINGENSTRAAT OP DE BRABANTSE WAL

DP 2A van de "Showcase Buisleidingenstraat"

9 januari 2015

Project : De leidingenstraat op de Brabantse Wal
Eindrapportage van Deelproject 2a van de
"Showcase Buisleidingenstraat"

: **Definitief**

Auteurs : A. Doomen (LSNed), R. van Schijndel (Grontmij) , I.
Musters (Grontmij)

Revisie : 1. 7 augustus 2013
2. 27 oktober 2014
3. 9 januari 2015

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
1. De buisleidingenstraat	4
2. Ontwikkelingen (opgaven voor de Brabantse Wal)	6
3. Uitvoering.....	7
3.1 De Wal.....	8
3.2 Beheer en inrichting.....	9
3.3 De meerwaarde: een businesscase.....	12
4. Evaluatie: hoe is het proces gelopen	15

Inleiding

Tussen de havens en industrieterreinen van Rotterdam, Moerdijk en Antwerpen ligt de buisleidingenstraat, zo'n 40 jaar geleden opgericht om middels ondergronds transport de verbinding tussen de havens in industriegebieden te versterken. LSNed Leidingenstraat Nederland is de beheerder van de buisleidingenstraat. In 40 jaar tijd is er een organisatie ontstaan met uitgebreide specialistische kennis van leidingtechniek en het beheren en organiseren van gebundelde leidinginfrastructuur. In 40 jaar tijd zijn er echter ook economische, technische, maatschappelijke en organisatorische ontwikkelingen die leiden tot vragen en behoefte aan innovatie. Of tenminste een kritische blik op de huidige praktijk. Ook de tand der tijd, in de vorm van slijtage, leidt tot vragen over bijvoorbeeld vervangingsinvesteringen en effectieve oplossingen.

In 2012 is LSNed gestart als één van de showcases in het programma Duurzame ontwikkeling ondergrond van SKB (Stichting Kennisontwikkeling en Kennisoverdracht Bodem). Uiteindelijk heeft dit geresulteerd in een showcase met zes deelprojecten waarin diverse thema's worden behandeld. Centraal staat het zo effectief mogelijk beheren van het grondkapitaal, ondergronds en bovengronds en daarnaast het versterken van de relatie tussen de bovengrond en ondergrond.

De Brabantse Wal is als pilot gebied gekozen voor het uitproberen en toepassen van ideeën en kennis. De doelstellingen van de pilot in West Brabant zijn als volgt geformuleerd:

- Huidige beheeropgaven (vernatting, risicobeheersing, gevoel / zicht met grondgebruikers) onderzoeken en uitproberen.
- Onderzoeken wat de meerwaarde van andere vormen van beheer en inrichting kan zijn en hoe ver de speelruimte van LSNed reikt (veiligheid, duurzaamheid, economie...).
- Meer kwaliteit en toegevoegde waarde aan de klanten (leidingexploitanten) van LSNed bieden.
- Met de partijen in de omgeving een situatie te creëren waarbij meerdere gebiedsdoelen worden gerealiseerd.

1. De buisleidingenstraat

In 1972 werd de wet (Stbl. 145) vastgesteld die de aanleg van de buisleidingenstraat in Zuidwest Nederland mogelijk maakte. Een strook van ongeveer 100 meter breed tussen Rotterdam en Antwerpen en een aftakking richting Zeeland/Vlissingen werd gereserveerd en ingericht om het leggen van leidingen mogelijk te maken. De rijksoverheid droeg zorg voor de realisatie van deze buisleidingenstraat. Vanaf het moment dat de leidingenstraat (de gronden, de infrastructuur, de kunstwerken) gereed was, is het beheer overgedragen aan de Stichting Buisleidingenstraat Zuidwest Nederland, met als huidige handelsnaam Leidingenstraat Nederland (LSNed).

LSNed is de beheerder en exploitant van de buisleidingenstraat in Zuidwest Nederland. De buisleidingenstraat is een ongestoord tracé voor het leggen van kabels en leidingen voor ondergronds transport. In de buisleidingenstraat liggen buisleidingen voor transport van olie, aardgas en vele andere stoffen t.b.v. de chemie, en ook drinkwater, afvalwater en kabels voor data. De capaciteit van de buisleidingenstraat is voor ongeveer de helft benut, er worden regelmatig nieuwe buisleidingen en kabels bijgelegd. De lengte van de buisleidingenstraat is ongeveer 73 kilometer en de breedte gemiddeld 100 meter, de oppervlakte van de bovengrond is daarmee een kleine 800 ha. Bij de realisatie van de buisleidingenstraat, begin jaren '70, zijn de gronden aangekocht door de staat en in eeuwigdurende erfpacht uitgegeven aan LSNed.

De buisleidingenstraat doorsnijdt verschillende landschappen, waterwegen en ecologische verbindingen. Grote delen gaan door agrarisch gebied waar de landbouw een belangrijke positie heeft. In andere gebieden spelen andere functies en ontwikkelingen een rol. In IJsselmonde is bijvoorbeeld sprake van een stedelijke omgeving, de resterende landbouwgebieden worden hier steeds meer ingericht voor medegebruik door de mens. In de gehele Hoeksche Waard heeft agrarisch natuurbeheer een belangrijke positie. Meer specifiek staan hier in het Natura2000 gebied Oudeland van Strijen de natuurwaarden centraal. Van Moerdijk tot Bergen op Zoom is, met uitzondering van het tracé grenzend aan de stad Roosendaal, overwegend sprake van een akkerbouwgebied. In het gebied oostelijk en zuidelijk van Bergen op Zoom is de buisleidingenstraat omringd door natuurgebieden. In de bossen van Lievensberg is op de buisleidingenstraat al jaren heide aanwezig. In zuidelijkere richting wordt de buisleidingenstraat begrensd door het Natura 2000 gebied Brabantse Wal en het Natura 2000 gebied Markiezaat.

De ambitie zoals is verwoord in hoofdstuk 1: het zo effectief mogelijk benutten van het grondkapitaal, ondergronds en bovengronds, klinkt redelijk eenvoudig. De uitsplitsing in deelthema's (de deelprojecten) van de showcase laat echter al zien dat er heel veel verschillende onderwerpen en kennis bij komt kijken. Andere thema's die in de showcase worden behandeld gaan bijvoorbeeld over de bodemkwaliteit en specifiek de vernatting van de bodem en over het omgaan met risico's. Van belang is ook het speelveld waarin de buisleidingenstraat zich bevindt. In een apart deelproject is het speelveld en de rol van LSNed daarin (governance) onder de loep genomen. Het project Brabantse Wal (het proces t/m 2013) was de input voor de governance analyse. De resultaten van de analyse zijn in deze rapportage samengevat. De leerpunten uit deze governance analyse zijn vertaald naar de andere deelprojecten. Dit is met name zichtbaar in deelproject 3: Bodembeheer.

2. Ontwikkelingen (opgaven voor de Brabantse Wal)

In het algemeen geldt dat er sprake is van **toenemende aandacht** en belangstelling voor ondergronds transport. Dit komt onder meer tot uiting in de Structuurvisie buisleidingen (ontwerp) en is ook zichtbaar in de verzoeken om ondersteuning en advies die LSNed ontvangt van diverse partijen (overheden, leidingexploitanten elders). Hierdoor komt meer de nadruk te liggen op het economische, maatschappelijke en duurzame belang van ondergronds transport en specifiek de leidingenstraat. Specifiek is ook aandacht voor de wijze waarop de leidingstroken van de toekomst gerealiseerd en geëxploiteerd kunnen gaan worden.

Bij het beheer en gebruik van de gronden staat een veilige en **ongestoorde ligging** van de leidingen centraal. Dit heeft onder meer een relatie met **externe veiligheid**. Door nieuw beleid en wetgeving (structuurvisie buisleidingen, Bevb) is de risicozonering rondom buisleidingen in een nieuw daglicht komen te staan. Er is sprake van een toenemende verantwoordingsplicht voor leidingeigenaren en -beheerders. Het beperken van de externe invloeden en risicocontouren is een opgave. Factoren die hierbij een rol spelen zijn bijvoorbeeld toezicht en inspectie, de mate van grondroeren, voorwaarden aan het grondgebruik, de draagkracht van de bodem (bijvoorbeeld ook de waterproblematiek). Beheermaatregelen kunnen bijdragen aan reductie van de risicofactoren. Het voorkomen van graafactiviteiten door de grondgebruiker en het inzetten van de gronden voor (duurzaam) weiland zijn hiervan twee voorbeelden.

Ook de **ontwikkelingen in de landbouwsector** spelen een belangrijke rol bij de zoektocht naar een optimaal bodembeheer. In de afgelopen 4 decennia heeft de schaalvergroting en mechanisatie van de landbouw zich voortgezet. Agrarische bedrijven worden steeds groter, ten koste van de kleine bedrijven en ook de landbouwmachines zijn behoorlijk in omvang toegenomen, onderstaande afbeelding ter illustratie. Ook het landbouwbeleid gaat op de schop. Er wordt op Europees niveau gewerkt aan een Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (invoer rond 2015 - 2016). In dit GLB wordt ook gewerkt aan een norm en premie voor vergroening van agrarische bedrijven. Het plan is om akkerbouwers een vergroeningspremie te geven wanneer 5% van het oppervlak van het bedrijf een ecologisch vriendelijke invulling krijgt. Onderzocht wordt in hoeverre de gronden van de buisleidingenstraat aan deze norm kunnen bijdragen.

Een tractor uit 1969...

en een model uit 2012 (bron: Grontmij)

Een andere ontwikkeling is de toename van de **wateroverlast** op de buisleidingenstraat. Na periodes met veel regen blijven de gronden te lang te nat. Wat exact de oorzaken en effecten zijn van deze bodemwaterproblematiek en wat mogelijke oplossingen zijn, wordt onderzocht in deelproject 3 van de showcase. Het oplossen van de waterproblemen is maatwerk. Vast staat wel dat het oplossen van de waterproblemen in gebieden die ingezet worden voor volwaardige akkerbouw behoorlijke investeringen vraagt, het gaat hier om het vervangen van drainage. Grasland en met name extensief beheerd grasland is minder gevoelig voor vernatting en kan zelfs bijdragen aan het verminderen van de wateroverlast. Lokaal is op de Brabantse Wal ook sprake van vernatting. Onderzocht wordt of het omschakelen van akkerbouw naar extensief beheerd grasland bijdraagt aan het oplossen van de waterproblematiek.

Bij het zoeken naar de meest effectieve vorm van grondgebruik kijken we ook naar **ontwikkelingen om ons heen**. Het gaat dan bijvoorbeeld om functieverbreiding van de landbouw en het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouw Beleid waarin een vergroeningsdoelstelling is opgenomen, om nieuwe natuurbeheerplannen en het uitbreiden van natuurgebieden (bijvoorbeeld Brabantse Wal en Markiezaat). Maar ook om de maatschappelijke roep om duurzame bedrijfsvoering en maatschappelijk verantwoord ondernemen.

3. Uitvoering

De Brabantse Wal is als projectgebied voor meervoudig ruimtegebruik benoemd. De relatie tussen bovengrond en ondergrond staat ook in deze pilot centraal. LSNed wil in de pilot inzichtelijk maken wat de mogelijkheden, de belangen en de speelruimte zijn bij het gebruik van de bovengrond. Vanwege de actuele ontwikkelingen in het gebied (natuurontwikkeling, recreatieve ontwikkeling, het programma Landschappen van Allure) en de reeds aanwezige contacten hebben wij ervoor gekozen om de Brabantse Wal als pilotgebied te hanteren in de showcase. De vraagstukken over meervoudig ruimtegebruik en biodiversiteit, de problemen met het bodemwaterbeheer, veiligheid en organisatie en verantwoording komen samen in het pilotgebied.

Om te komen tot een succesvol, efficiënt, duurzaam en gedragen gebruik hebben wij aansluiting gezocht bij partijen die in het gebied belangen hebben en bij lokale initiatieven. Wij zijn in eerste instantie gestart met oriënterende overleggen met ZLTO, Brabants Landschap, de agrarische natuurvereniging Brabantse Wal en onze pachters. Vanaf eind 2012 kwam hier het investeringsprogramma Landschappen van Allure van de provincie Noord-Brabant bij. LSNed was één van de projectpartners in de projectaanvraag van het project de Steilrand. De tender is helaas niet aan dit project gegund. Wel heeft de voorbereiding van de projectaanvraag veel energie losgemaakt en de samenwerking met partijen in de regio versterkt.

Het deelproject Brabantse Wal heeft verbindingen met de andere deelprojecten die in het kader van de tender zijn opgestart. De Brabantse Wal is een deelgebied van de visie "Biodiversiteitsleiding" (deelproject 1). Daarnaast komen in de Brabantse Wal ervaringen, informatie en voorstellen uit de andere deelprojecten samen. Beheer van het grondwater bijvoorbeeld is ook op de Brabantse Wal een actueel thema. Oplossingen voor de vernattingsproblematiek worden op de Brabantse Wal uitgetoetst en hebben vanwege de natuurontwikkeling naast de buisleidingenstraat een bijzondere invulling (deelproject 3). Bij de keuze voor een andere vorm van beheer op de Brabantse

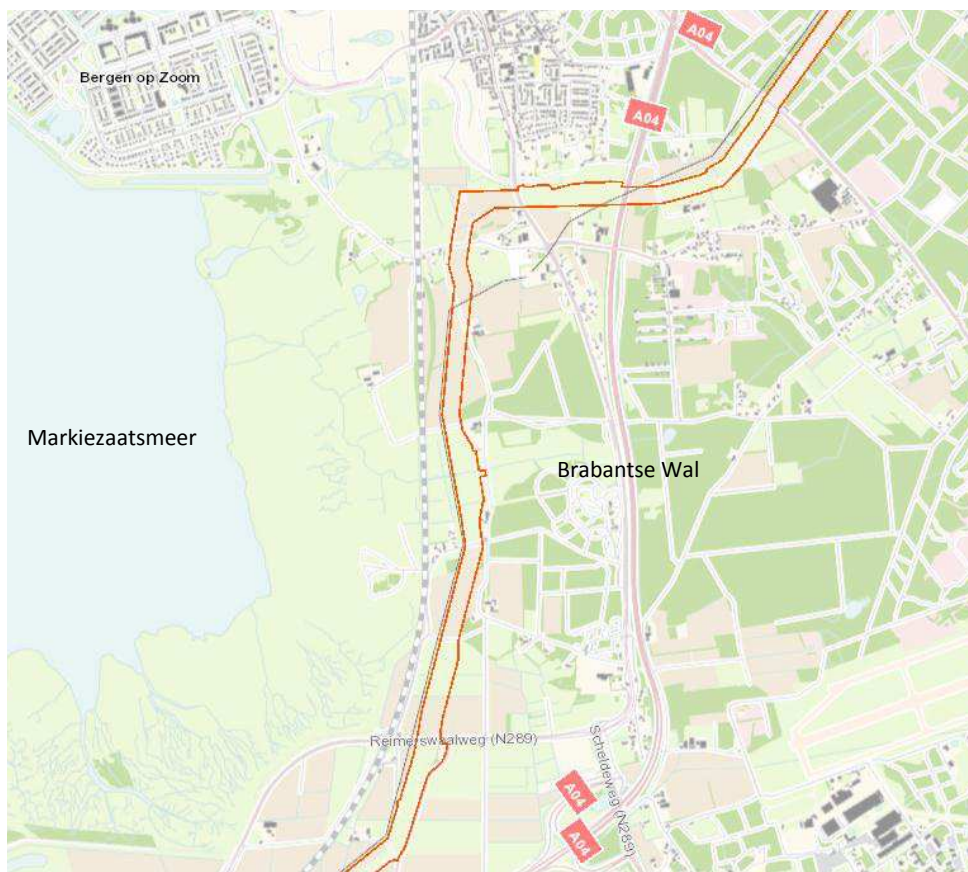
Wal speelt externe veiligheid / risicobeheersing een belangrijke rol (deelproject 4). Governance komt zoals beschreven bij alle deelprojecten terug. Streven is om de leerervaringen op de Brabantse wal uiteindelijk door te vertalen naar andere gebieden.

3.1 De Wal

De Brabantse Wal ligt in het westen van de Provincie Noord-Brabant en vormt de overgang tussen de Brabantse zandlandschappen en het gebied van de Zuidwestelijke Delta. De Brabantse Wal is gevormd door uiteenlopende geologische processen. Eeuwenlange afzettingen van afwisselend zand en klei in de delta, dalend en stijgend land, opstuwende en eroderende wind en een schurende rivier de Schelde hebben vorm gegeven aan de Wal. De Wal is een markante rug met landduinen aan de oostkant en aan de westkant, de zijde waar de buisleidingenstraat ligt, een opvallende steilrand. Op het hoogste punt heeft de wal een hoogte van 39 meter.

De Brabantse Wal wordt gekenmerkt door contrastrijke overgangen: hoog-laag, droog-nat, zoet-zout, zand-klei en open-besloten. Deze contrasten maken dat er rondom de wal een enorme landschappelijke en natuurlijke diversiteit is ontstaan (bron: www.brabantsewal.nl).

De buisleidingenstraat ligt aan de westkant van de Brabantse Wal, hoofdzakelijk op het lage gedeelte op de overgang naar het zeekleilandschap van het Markiezaat.

De ligging van de buisleidingenstraat over de Brabantse Wal, ten zuiden van Bergen op Zoom

De buisleidingenstraat doorkruist hier over een korte afstand een grote variatie aan landschappelijke verschijningsvormen. Vanaf het noorden gezien gaat de buisleidingenstraat eerst door de bossen van Lievensberg en daarna door het dal van de Molenbeek. Vanaf de Molenbeek gaat de buisleidingenstraat wat omhoog, een geestakker op. Daarna daalt de buisleidingenstraat weer af en kruist het Dal van de Blaffert en het landschap van landgoed Lindonk. Vanwege de zichtlijnen speelt het beekdal van de Blaffert een belangrijke rol bij de beleving van Landgoed Mattemburgh, hét bezoekpunt aan deze zijde van de Brabantse Wal. In de 'Inrichtingsvisie Mattemburgh', uit 2009, is geschreven dat de buisleidingenstraat het doorzicht in enige mate beperkt omdat de leidingenstraat haaks staat op het beekdal. De doorgaande lijn van het beekdal is daardoor niet goed te herkennen.

Enkele beelden van de buisleidingenstraat op de Brabantse Wal

3.2 Beheer en inrichting

Pacht

Vanaf het begin (1972) wordt het grootste deel van de gronden van de buisleidingenstraat verpacht voor akkerbouw en weidegrond. Ook in de Brabantse Wal is dit het geval. Tot 2013 werden de kavels in het projectgebied verpacht aan agrariërs voor reguliere akkerbouw en weidegrond. Met uitzondering van het heideveld, dit wordt door LSNed zelf (extensief) beheerd. De gehanteerde pachtvorm is 'geliberaliseerde pacht voor los land'. Geliberaliseerde pacht is een flexibeler pachtvorm dan reguliere pacht, er gelden minder wettelijke bepalingen voor. Een geliberaliseerde pachtovereenkomst kan worden aangegaan voor een periode van 6 jaar of korter. Tot op heden wordt gebruik gemaakt van een pachtperiode van één jaar.

Veel pacht kavels maken onderdeel uit van grotere landbouwpercelen. Vaak wordt daarom de kavels van de buisleidingenstraat gebruikt voor dezelfde gewassen als de aangrenzende kavels. De

buisleidingenstraat legt echter beperkingen op aan het agrarische gebruik en wel om 2 redenen: bij projecten zoals de aanleg van nieuwe leidingen wordt het uitkeren van (een te hoge) schadevergoeding vermeden en in de ondergrond zijn buisleidingen aanwezig die, mogelijk, beïnvloed kunnen worden door het gewas en/of het grondroeren en de belasting van de bovengrond.

In de pachtovereenkomsten is daarom het type gewas dat mag worden verbouwd specifiek benoemd. Dure, gevoelige gewassen zoals tuinbouwgewassen en bloemen zijn vanwege mogelijke schadevergoedingen vanaf het begin niet toegestaan. In de loop der jaren is de drainage versleten en is om meerdere redenen sprake van vernatting van de bodem. Omdat de kwaliteit van de bodem verslechterde en omdat er tussen de jaren 2007 en 2010 meerdere grote leidingen zijn aangelegd, zijn de gronden gedurende een aantal jaren voor niets in gebruik gegeven voor gras en graangewassen. Vanaf 2012 is het aantal gewassen weer uitgebreid. De onderbouwing welke gewassen wel en niet zijn toegestaan is nog niet volledig, de definitieve lijst met gewassen is er daarom (anno 2014) nog niet.

In 2013 was het toegestaan de volgende gewassen te verbouwen:

- stamslabonen
- graangewassen met uitzondering van (snij)maïs
- zaaiuien
- grasland en hooiland
- groenbemesters, te weten: witte- en rode klaver, wikke, Italiaans raaigras, bladrammenas en gele mosterd
- graszaad, te weten: engels raaigras, rietzwenkgras, roodzwenkgras en veldbeemdgras
- vroege aardappelen

In 2012 en 2013 zijn gesprekken gevoerd met alle pachters van de buisleidingenstraat. Doel was om, wederzijds, weer met elkaar kennis te maken en inzicht te krijgen in elkaars doelen en wensen. In veel gevallen is sprake van een pachtrelatie die al vele decennia voortduurt, maar intensief contact was er de laatste jaren niet geweest. De gesprekken zijn, van twee kanten, zeer positief ontvangen en hebben geleid tot meer begrip en duidelijkheid over de bereikbaarheid van LSNed. Er is meer openheid ontstaan, bij vragen weten de pachters LSNed weer te vinden en zaken worden meer gezamenlijk opgepakt. Daarnaast is LSNed de pachters zelf meer als specialisten en kennisbron gaan zien. De gesprekken zijn echter in sommige gevallen ook aanleiding geweest om de pachtrelatie te beëindigen. Redenen zijn onder meer het enkel gebruiken van de buisleidingenstraat (geen eigen of andere grond meer), het op afstand wonen van de pachter en het niet mee willen doen met de ambitie om tot een ander beheer te komen. Ook op de Brabantse Wal zijn pachtrelaties beëindigd. Om de doelstelling landschappelijke inpassing en extensief beheer voor dit gebied effectief te kunnen invullen is de keuze gemaakt om hier met een kleiner aantal pachters, met gelijke ambities, verder te gaan.

Bruikleen

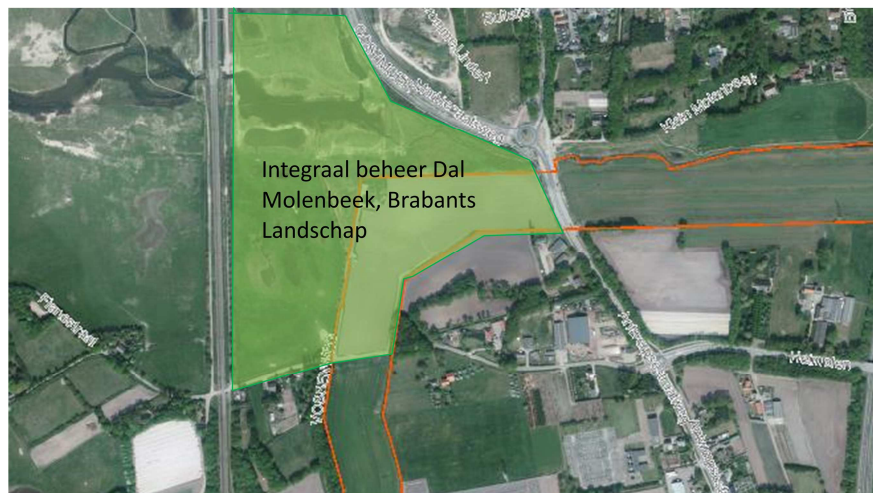
De kavel in het Dal van de Molenbeek, aangeduid met 'schraal grasland', wordt in bruikleen gegeven aan Brabants Landschap. Brabants Landschap beheert de aangrenzende natuurgebieden.

Verpachten van grond is enkel mogelijk indien sprake is van het bedrijfsmatig uitoefenen van agrarische activiteiten.

Brabants Landschap is geen agrarisch bedrijf, het aangaan van een pachtovereenkomst is daarom niet mogelijk.

Ten behoeve van het integrale beheer en landschappelijke inpassing van de buisleidingenstraat was het wel wenselijk dat Brabants Landschap de

kavel in gebruik kreeg. Om deze reden is er voor gekozen met Brabants Landschap een bruikleenovereenkomst aan te gaan. Ten behoeve van de begrazing schaaft Brabants Landschap vervolgens paarden in van derden.

Inrichting van het gebied

In de bijlage is per deelgebied en pachtkavel het beheerdoel weergegeven en de maatregelen die genomen moeten worden om de doelen te bereiken. In onderstaande afbeelding is per deelgebied het beheerdoel zichtbaar.

Het dal van de Molenbeek wordt geheel gebruikt als weiland met begrazing. De kavels aan de oostkant van de Antwerpsestraatweg worden ingezet voor regulier weiland en hooiland. Naar het westen toe wordt het beheer steeds schraler. Maatregelen t.b.v. van de verschraling zijn bijvoorbeeld maaien na 15 juni waarna beweiding plaatsvindt en door niet of weinig te bemesten. De kavel op de hoek wordt zoals gezegd beheerd door Brabants Landschap, voor droog en nat schraal grasland. Daarna volgt een gedeelte dat gebruikt wordt voor biologische akkerbouw. In dit gebied is het doel de akkercomplexen uit 1850 te herstellen. De percelen zuidelijk hiervan worden ingezet voor nat en droog schraal grasland. Op deze kavels is extensieve begrazing nodig of maaien na 15 juni. Waar mogelijk worden de kavels door het verwijderen of verplaatsen van afrastering samengevoegd met de aangrenzende kavels. Ook hierdoor ontstaat meer eenheid: de zichtbare scheiding tussen de buisleidingenstraat en de aangrenzende gebieden verdwijnt. Andere maatregelen zijn het voorkomen van teveel distelgroei en het, lokaal, bestrijden van jacobskruiskruid.

Normaal gesproken wordt bij leidingprojecten de teelaarde van de B en C grond gescheiden gehouden. De in het projectgebied gewenste verschraling kan worden bevorderd door bij afronding van het leidingproject de grond niet gescheiden maar juist gemengd terug te brengen. De rijke bovengrond wordt daarbij vermengd met de voedselarmere bodemlagen.

De nieuwe indeling naar gebruiksvorm van het projectgebied

3.3 De meerwaarde: een businesscase

In de onderbouwing van het project de Brabantse Wal t.b.v. het Management Team en de Raad van beheer van LSNed, is het project benaderd als een businesscase. Door aansluiting te zoeken bij ontwikkelingen in het gebied en partijen die in het gebied belangen hebben, ontstaat meerwaarde voor de buisleidingenstraat, natuur, landschap en de mens. Deze meerwaarde kost partijen vooral inspanning, financiële investeringen zijn in beperkte mate nodig. De waarde voor de verschillende partners is als volgt begroot.

Voor extensief beheerd grasland zijn weinig (bodem) bewerkingen nodig. Grasland is daarom voor buisleidingen en de **risicozonering** rondom buisleidingen, een zeer gunstige vorm van grondgebruik. In het maatregelenpakket risicoreductie voor buisleidingen van RIVM valt weidegrond / grasland met weinig bewerkingen onder de maatregel 'Beheermaatregel'. Deze beheermaatregel levert een reductiefactor op wat betekent dat de faalkans van een leiding kleiner wordt. Dit is vervolgens terug te zien in een kleinere risicocontour.

Grasland gedijt goed op een natte ondergrond en kan bijdragen aan het verminderen van het waterprobleem en het **verbeteren van de bodemstructuur**. Voor deze vorm van gebruik zijn de eisen voor bodemwaterbeheer (drainage) veel lager dan voor volwaardige akkerbouw. In dit gebied hoeft daarom niet of tenminste veel minder geïnvesteerd te worden in het vervangen van drainage.

Twee afbeeldingen van de staat van de grond. Links: vóór de veranderingen van het bodemgebruik (akkerbouw), rechts is het grondgebruik omgezet naar extensief beheerd grasland. Er is nog steeds veel water aan het oppervlak aanwezig, maar dit is op deze plek niet nadelig voor de grondgebruikers en ook niet voor de buisleidingenstraat.

De boeren beheren onze gronden voor een lager pachttarief, halen hier opbrengsten vanaf en kunnen de grond blijven opvoeren in bijvoorbeeld de gecombineerde opgave, dit is gunstig voor de boekhouding van het **agrarische bedrijf**. Het extensieve beheer kunnen de boeren opvoeren als onderdeel van hun eigen duurzame bedrijfsvoering. Onbekend is nog hoe dit past in het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB).

Brabants Landschap en Natuurmonumenten leveren expertise aan en adviseren en controleren de beherende partijen. Deze gebiedsbeheerders krijgen voor deze inzet en zonder extra kosten een **sterker landschap** en een unieke samenwerking terug.

Het project levert een **landschappelijk ingepaste buisleidingenstraat**, aansluitend bij doelstellingen van het gebied en doelstellingen van de streek. De landschappelijke eenheid Brabantse Wal wordt versterkt en de regio krijgt voor niets een robuuster landschap met daarbij extra rustpunten.

Risico-inventarisatie ecologie

Voor de Brabantse Wal is een risico-inventarisatie ecologie uitgevoerd. Er is altijd een risico aanwezig dat er op de buisleidingenstraat beschermde soorten (flora en fauna) voorkomen. Op de Brabantse Wal wordt het risico op de aanwezigheid van beschermde soorten op de buisleidingenstraat vooral beïnvloed door ontwikkelingen en natuurwaarden in de omgeving van de buisleidingenstraat. Door bewust deel te nemen in de ontwikkelingen krijgt LSNed de mogelijkheid om de belangen van de buisleidingenstraat kenbaar te maken en sturing te geven aan de ontwikkelingen. Actief deelnemen aan plannen en ontwikkelingen is in dit geval effectiever dan reageren op mogelijk nadelige ontwikkelingen / resultaten.

Juridische beperkingen

Onderzocht is of er vanuit juridisch oogpunt sprake is van belemmeringen of bezwaren bij het aangaan van nieuwe samenwerkingsverbanden. De buisleidingenstraat is opgericht middels een speciale Nutswet, met een specifiek doel en werkingsgebied. Vanuit dit feit zijn door de leden van de Raad van Beheer vragen gesteld over de juridische (on)mogelijkheden voor het aangaan van de voorgestelde samenwerkingsverbanden. Specifiek voor het 'Robuust project de Steilrand' is de samenwerkingsovereenkomst hiervoor vergeleken met de volgende kaders:

- de wet van 11 maart 1972: 'Buisleidingenstraatwet';
- de Statuten van LSNed d.d. 12 mei 2004;
- het erfpachtrecht verleend door de staat aan LSNed;
- het pachtrecht agrariërs;
- de gebruiksrechten van de leidingeigenaren.

Uit deze analyse volgt dat er geen juridische belemmeringen zijn voor het aangaan van de samenwerkingsovereenkomst met de shareholders in het gebied.

Meerwaarde per stakeholder

Samenvattend is de meerwaarde van het project per shareholder als volgt:

<p>LSNed</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Effectief beheer voor (min of meer) gelijke kosten en inspanningen • Invulling geven aan MVO en duurzaam ondernemen • Landschappelijk ingepaste buisleidingenstraat • Duurzame relaties met (minder) boeren en gebiedsbeheerders: benutten van elkaars kennis en krachten • Oplossen bodemwaterprobleem tegen lage kosten • Een draagkrachtige bodem • Bescherming van de buisleidingen • Bijdragen aan regionale doelstellingen (natuur en landschap, biodiversiteit, recreatie) • Betrokken bij natuurontwikkeling: snel kunnen sturen op aanwezigheid beschermde soorten etc.
<p>Leidingeigenaren</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ongestoorde en veilige ligging van de buisleidingen • Invulling aan een groen en duurzaam imago • Tegen gelijke kosten
<p>Boeren / ZLTO / Agrarische natuurvereniging (ANV)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Grotere oppervlakte voor minder geld • Gronden tellen mee in de meitelling (agrarische boekhouding) • Benutten van kavels voor vergroeningspremie / duurzame bedrijfsvoering • Verminderen van de waterproblematiek door aanpassen van het beheer • Goede relatie met LSNed en gebiedsbeheerders: elkaars krachten en kennis benutten
<p>Gebiedsbeheerders / overheden</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Een sterker landschap voor hetzelfde geld • Een integraal beheerd gebied, grenzen zijn vervallen • Versterking van natuurwaarden • Directe relatie met LSNed en de boeren: elkaars kennis en kracht benutten • Unieke samenwerking: een verhaal om door te vertellen

4. Evaluatie: hoe is het proces gelopen¹

Om te leren van de recente ervaringen in de Brabantse Wal heeft LSNed aan TNO gevraagd het gebiedsproces te evalueren en analyseren. Met als doel dat de nieuwe inzichten gebruikt kunnen worden voor toekomstige gebiedsprocessen en initiatieven voor meervoudig ruimtegebruik. TNO heeft interviews gehouden met meerdere stakeholders van het gebiedsproces in de Brabantse Wal. Samen met documentonderzoek en een workshop met de medewerkers van LSNed heeft dit geleid tot een uitgebreide analyse en aanbevelingen voor toekomstige vergelijkbare processen.

Samenvatting tijdlijn

Het geanalyseerde proces start in 2011 wanneer de Brabantse Wal wordt voorgedragen om mee te doen in het provinciale investerings- en uitvoeringsprogramma Landschappen van Allure. LSNed participeert in het deelproject De Steilrand. In hetzelfde jaar start de voorbereiding van de SKB-showcase Buisleidingenstraat. In 2011 vinden gesprekken plaats met de pachters van de gronden van de buisleidingenstraat en wordt de samenwerking tussen LSNed en Brabants Landschap voorbereid.

In 2012 wordt de showcase toegekend aan LSNed, een succes! In 2012 krijgt de samenwerking tussen LSNed, Brabants Landschap en de pachters concreet vorm. Er worden afspraken gemaakt over het beheer en de inrichting van de buisleidingenstraat op de Brabantse Wal. Ook vinden gesprekken plaats met ZLTO.

Begin 2013 informeert LSNed de Raad van Beheer van LSNed over de deelname aan het subsidieproject de Steilrand. Verzocht wordt om in te stemmen met de deelname van LSNed. Deze procesgang bevalt de Raad van Beheer niet goed. Men is te laat en te beperkt geïnformeerd. In 2013 zijn de eerste resultaten van het extensieve en integrale beheer van de buisleidingenstraat zichtbaar. In de zomer van 2013 start de evaluatie van het gebiedsproces op de Brabantse Wal.

Bevindingen van de analyse

- Onderlinge samenwerking tussen uitvoerende partijen goed bevallen; zowel aan de kant van LSNed als aan de kant van de Brabants Landschap en Bureau Lievense .
- Ook pachters tevreden over intensievere relatie met LSNed en mogelijkheid belangen en ambities te delen cq. af te stemmen.
- LSNed heeft veel geleerd over de belangen, de professionaliteit en lange termijn focus van de boeren; met name dat boeren belangen van LSNed kunnen versterken en omgekeerd.
- LSNed heeft inzicht gekregen in grootste klachten van de boeren.
- LSNed heeft belangrijke spilfunctie gehad tijdens proces en is in die rol in de mogelijkheid om vroegtijdig belangen op elkaar af te stemmen.
- Raad van Beheer is te laat door LSNed geïnformeerd over het idee voor een pilot project, waarin gezocht zou worden naar nieuwe beheervormen voor de strook boven de buisleidingenstraat.

¹ Tekst en tijdlijn uit dit hoofdstuk is een samenvatting van de analyse en rapportages die TNO (Hanneke Puts en Ruben Vogel) voor LSNed heeft gemaakt.

- Raad van Beheer had weinig inhoudelijke kritiekpunten; maar was wel kritisch over manier waarop LSNed de leden Raad van Beheer betrok bij dit nieuwe en ambitieuze initiatief.

Aandachtspunten en aanbevelingen voor toekomstige gebiedsprocessen

- Vasthouden aan wat al goed gaat: de processtappen die zijn gevolgd in het pilot project de Brabantse Wal zijn een goed voorbeeld van hoe verbinding met de meest relevante partijen succesvol tot stand kan komen en tot gewenste resultaat leidt (regionale samenwerking). LSNed is goed in staat netwerkpartners om zich heen te verzamelen waarmee doelen gerealiseerd worden.
- Professionaliseren bestuurlijke sensitiviteit: LSNed heeft het dringende advies gekregen en zelf ook de behoefte om haar bestuurlijke sensitiviteit verder te ontwikkelen t.b.v. het toekomstige samenspel met de Raad van Beheer.
- Professionaliseren spilfunctie: LSNed heeft soms het idee in een spagaat te zitten bij het afstemmen van alle verschillende belangen binnen haar bewegingsmogelijkheden (of taak), terwijl in deze verbindende rol tegelijkertijd ook een grote kracht schuilt. LSNed is zich nu bewust van de waarde van deze spilfunctie en is daarmee beter in staat om activiteiten in haar omgeving te sturen vanuit de eigen doelstelling.
- In die zin zijn ‘het gevoel in een spagaat te zitten’ en ‘de kracht van de spilfunctie’ twee zijden van dezelfde medaille. De uitdaging is om de positieve kant van de medaille (de kracht) voorop te stellen.
- Allereerst levert die spilfunctie veel informatie op over hoe LSNed de ontwikkelingen, belangen en ambities van haar netwerkpartners kan inzetten om haar eigen bedrijfsdoelstellingen (taken, verantwoordelijkheden, ambities) te bereiken.
- Uit de gesprekken valt op dat het verbinden van al die belangen nu nog veel vanuit een dienstbare rol gebeurt; terwijl LSNed zich in sommige relaties meer als ‘vrager’ of ‘eiser’ mag opstellen. Dit vraagt een andere mindset.
- Een belangrijke voorwaarde om alle ontwikkelingen, belangen en ambities in het netwerk van LSNed optimaal te verbinden en benutten, is goed te kunnen communiceren richting alle stakeholders wat de behoefte of activiteit van de één betekent voor de belangen van de ander, zonder dat hier een formele taak voor LSNed is weggelegd (althans, LSNed heeft niet met elke speler een formele relatie, wel een indirecte relatie).
- In deze afstemming is ook het vroegtijdig betrekken van de Raad van Beheer in combinatie met de wens zelfstandiger te werk te kunnen gaan een belangrijke uitdaging.